

ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНОЛОГІЇ

В.М. Бабенко

начальник ГУМВС України
в Дніпропетровській області

О.В. Кириченко

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМИСНИХ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ ТА ЗЛОЧИННИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Проаналізовано кількісні та якісні показники умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями на території України, визначено тенденції щодо існування цього явища у державі.

Ключові слова: злочинність, умисне вбивство, організована група, злочинна організація.

Постановка проблеми. Криміногенна ситуація в Україні характеризується несприятливими тенденціями та якісними змінами насильницьких посягань на особу. Одним із найнебезпечніших злочинів проти особи є вбивство.

Аналіз структури й динаміки вбивств в Україні свідчить, що значна частка цих злочинів є умисними та вчинюваними у співучасті.

Особливе занепокоєння викликають умисні вбивства, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями. Груповий і, тим більше, організований характер убивств зумовлює особливості їх підготовки, вчинення, приховування наслідків, істотно підвищує загрозу для життя людини як найціннішого об'єкта кримінально-правової охорони, ускладнює процес розслідування цих злочинів та виявлення осіб, що їх вчинили.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Безпосередньо питанням протидії кримінально-правовими та кримінологічними засобами кваліфікованим видам умисних вбивств, у тому числі й умисним вбивствам, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, присвячено дослідження С.М. Абельцева, М.І. Бажанова, В.П. Бахіна, А. Бессонова, М.П. Водька, В.Я. Горбачевського, В.К. Грищука, А.І. Гурова, І.М. Даньшина, О.В. Єжкова, В.С. Комісарова, М.В. Корнієнка, М.П. Короленка, Н.Ф. Кузнєцової, В.В. Матвійчука, П.С. Матишевського, М.І. Мельника, С.С. Овчинського, П.П. Пилипчука, О.С. Саї-

нчова, І.В. Сервецького, В.П. Тихого, М.І. Хавронюка, С.Д. Шапченка, А.О. Шульги та ін. Разом з тим на сьогодні залишаються недостатньо розробленими проблеми протидії умисним вбивствам, вчиненим організованими групами та злочинними організаціями, кримінологічними засобами.

Метою цієї статті є аналіз кількісних та якісних показників умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями на території України, визначення тенденцій щодо існування цього явища у державі.

Виклад основного матеріалу. На території України у 2005 році всього було зареєстровано 485725 злочинів, у 2006 році – 420900, у 2007 році – 401293, у 2008 році – 384424, у 2009 році – 434678, у 2010 році – 500902, у 2011 році – 515833, за 9 місяців 2012 р. – 380809 [1–8].

Серйозну занепокоєність викликають несприятливі тенденції та якісні показники насильницьких посягань на особу.

Серед злочинів проти особи вбивство становить особливу небезпеку. Згідно зі ст. 3 Конституції України [9, Ст.1], життя людини є найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя і ніхто не може свавільно позбавити її життя. Закон рівною мірою охороняє життя будь-якої людини, незалежно від її життєздатності, віку, моральних якостей, службового становища, майнового стану. Тому вбивство – це найтяжчий злочин проти життя людини і протидія вбивствам є важливим завданням правоохоронних органів.

Показники вбивств, а поряд з ними і суїцидів, є індикаторами суспільства. Так, згідно зі статистичними даними МВС України, у 2005 році було зареєстровано 3315 умисних вбивств, що склало 0,7 % відсоткового відношення цих злочинів з іншими злочинами у структурі злочинності, у 2006 році – 3220 (0,8 %), у 2007 році – 2906 (0,7 %), у 2008 році – 2707 (0,7 %), у 2009 році – 2478 (0,6 %), у 2010 році – 2356 (0,5 %), у 2011 році – 2506 (0,5 %), за 9 місяців 2012 року – 1838 (0,5 %) [1–8].

Окрім вчинення традиційних злочинів цієї категорії, побутових вбивств, в останні роки набули поширення злочини, які раніше виявлялися лише епізодично, такі як терористичний акт, захоплення заручників, вбивства на замовлення [10, с. 85]. Також однією з особливостей сучасних посягань на життя є частка цих посягань на життя багатьох людей. Це характерно, насамперед, для так званих серійних вбивств, а також терористичних актів, результатом яких є загибель десятків або сотень людей. Необхідно зазначити, що там, де йдеться про вбивство, особливо слід виділити той факт, що більшість вбивств вчиняються із застосуванням зброї, оскільки насильство виступає способом діяння, а зброя є засобом досягнення злочинної мети. Аналіз виникнення сучасної організованої злочинності в Україні свідчить про те, що вона породжена взаємодією, комплексом явищ, які знаходяться в основних сферах життя суспільства: економічної, соціальної, політичної та духовної. Тобто вона є наслідком суспільної системи, де простежується злиття держави, політики, ідеології та особистості.

Так, за даними МВС України, на території України було вчинено у 2005 році 105 умисних вбивств з використанням вогнепальної зброї, у 2006

році – 97 (–8 % у порівнянні з 2005 р.), у 2007 році – 75 (–29 %), у 2008 році – 84 (–20 %), у 2009 році – 100 (–5 %), у 2010 році – 82 (–22 %), у 2011 році – 117 (+11 %) [1–7].

У 2005 році на території України було вчинено 4 умисних вбивства з використанням вибухових речовин, у 2006 році – 5 (+25 % у порівнянні з 2005 р.), у 2007 році – 2 (–50 %), у 2008 році – 3 (–25 %), у 2009 році – 10 (+150 %), у 2010 році – 6 (+50 %), у 2011 році – 3 (–25 %) [1–7].

Останнім часом значного поширення набули вбивства на замовлення. Все виразніше простежується тенденція до професійного підходу до їх виконання. Судово-слідча практика дозволяє зробити висновок про виникнення у кримінальному середовищі нового виду злочинного бізнесу – підготовки та виконання вбивства на замовлення. Сформувалися і діють організовані спеціалізовані групи цієї спрямованості, що характеризуються стійкістю і професійною підготовкою.

Експертами встановлено, що 55 % вбивств на замовлення вчинено злочинними групами. Понад 67 % їх налічували до трьох осіб, 20 – до п'яти, 10 – від п'яти до десяти осіб. Дев'ять вбивств із десяти ретельно готувалися. Майже 75 % злочинів передував детальний план і розподіл обов'язків. Серед викритих злочинних груп, що вчиняли вбивства на замовлення, кожна десята визнана бандою, 43 % – організованою злочинною, 35 % – злочинною групою [11, с. 34].

Відповідно до статистичних даних МВС України, на території України у 2005 році було вчинено 16 вбивств на замовлення, у 2006 році – 25 (+56 % у порівнянні з 2005 р.), у 2007 році – 21 (+31 %), у 2008 році – 14 (–12 %), у 2009 році – 11 (–31 %), у 2010 році – 19 (+19 %), у 2011 році – 17 (+6 %).

Одним із різновидів умисних вбивств є умисні вбивства, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями.

За даними МВС України, на території держави у 2005 році організованими групами та злочинними організаціями було вчинено 73 умисних вбивства, у 2006 році – 34 (–53 % у порівнянні з 2005 р.), у 2007 році – 40 (–45 %), у 2008 році – 45 (–38 %), у 2009 році – 25 (–66 %), у 2010 році – 12 (–84 %), у 2011 році – 15 (–79 %) [1–7]. Зокрема, цими організованими злочинними угрупованнями було вчинено у 2005 році 5 умисних вбивств на замовлення, у 2006 році – 2 (–60 % у порівнянні з 2005 р.), у 2007 році – 2 (–60 %), у 2008 році – 9 (–80 %), у 2009 році – 2 (–60 %), у 2010 році – 2 (–60 %), у 2011 році – 3 (–40 %) [1–7].

Кількість зареєстрованих умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, не є однаковим у різних регіонах України. З 2005 року по 2011 рік та 9 місяців 2012 року найбільша їх кількість зареєстрована в Автономній Республіці Крим (57), в Одеській (46) Дніпропетровській (28), Чернігівській (20), Запорізькій (10), Кіровоградській (9), Луганській (9), Хмельницькій (8), Харківській (7) областях та м. Києві (14). Значно нижчий рівень цих злочинів (від одного до п'яти) зареєстрований у Вінницькій, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Миколаївській, Сумській, Херсонській, Полтавській, Черкаській

областях та м. Севастополі. За зазначений період часу взагалі не було виявлено умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, у Волинській, Житомирській, Рівненській, Тернопільській областях. Дані аналізу свідчать, що рівень зареєстрованих цих злочинів, в основному, знижується з південного сходу до заходу України. Цей факт зумовлений соціально-демографічними, історичними та економічними особливостями регіонів, концентрацією населення у великих містах та іншими місцевими умовами.

Майже всі злочини фіксуються у містах та селищах міського типу. Даний вид злочину не має поширення у сільській місцевості.

Аналіз статистичних показників щодо стану умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, дають підстави стверджувати про таке.

По-перше, наведені статистичні показники хоча і свідчать про тенденцію поступового зниження кількості умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, проте вона залишається достатньо високою з урахуванням суспільної небезпеки цих діянь та їх латентності.

По-друге, фактичне число умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, значно вище, ніж за даними офіційної статистики, оскільки статистика включає тільки явні, вказані категорії вбивств, у той же час на практиці зустрічаються організовані вбивства, скоєні в умовах неочевидності, які офіційна статистика не може розглядати такими.

По-третє, слід врахувати і велику латентність умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями. Частина злочинів замаскована під акти самогубства, зникнення, тривалі відрядження, нещасні випадки тощо. Як правило, ці вбивства мають добре продуманий характер і відрізняються особливою зухвалістю. Винними вживаються заходи для приховування слідів злочину, що, як показує судово-слідча практика, істотно ускладнює процес виявлення та розслідування цих злочинів.

Аналіз кримінальних справ за фактами вчинення умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, свідчить про те, що організовані групи та злочинні організації, які вчиняють вбивства, мобільні, ієрархічні, глибоко законспіровані, очолюються лідерами або лідируючим ядром, постійно прагнуть до розширення масштабів своєї злочинної діяльності як географічно, так і «захоплюючи» нові сфери для такої діяльності. Вони мають при цьому єдині цілі та тактику, а також значні матеріальні кошти. У таких групах існує складна соціально-психологічна ієрархія, досить чіткий розподіл ролей і функцій, суворе підпорядкування низових ланок вищим, виняткове значення лідера і лідируючого ядра.

Організовані групи та злочинні організації перебувають у постійному русі, гнучко пристосовуються до нових умов. Змінюється їхній склад, у міру необхідності вносяться істотні корективи в ті неформальні норми, які регулюють поведінку членів цих груп, їх відносини один з одним і оточуючими.

Залежно від ступеня організованості слід виділити слабкоорганізовані або високоорганізовані групи, в яких злочинні зв'язки засновані на поділі професійної легальної діяльності і виражаються в детальному розподілі ролей і глибокій конспірації. Організована група може бути або спеціально сформована для здійснення одного або декількох злочинів, або стала організованою не відразу, а після вчинення низки злочинів, за які їх учасники не були притягнуті до кримінальної відповідальності. Проведений нами аналіз судової та слідчої практики про вчинення вбивств організованими групами показав, що в 67 % такі групи спочатку формуються для неодноразового вчинення злочинів. При створенні організованої групи можна зазначити добровільність об'єднання її учасників.

Вивчення місць вчинення вбивств цими організованими об'єднаннями показує, що для більшості випадків характерно вчинення цього злочину за місцем проживання потерпілого. Спостерігається стійка тенденція до зниження числа вчинення організованих вбивств у громадських місцях. Однією з найважливіших характеристик ситуації в момент вчинення вбивства є присутність на місці його вчинення очевидців. Згідно з вивченими нами кримінальними справами у більшості випадків (54 %) вони відсутні. Важливо зазначити, що в більшості випадків скоєння вбивств, злочинне посягання для очевидців не може вважатися неочікуваним через те, що йому передувало відкритий конфлікт між винним і майбутньою жертвою. Крім того, посягання на життя потерпілого нерідко вчиняється протягом порівняно великого проміжку часу.

При вчиненні умисних вбивств домінуючим є корисливий мотив. Як зазначив С.В. Бородін, близько 30 % вбивств вчиняється, коли мотивом діяння стає отримання грошей, майна або коли винний має намір уникнути повернення боргу, аліментів та ін. [12, с. 42]. При цьому смерть потерпілого виступає лише певного роду етапом (способом) для досягнення мети – задоволення своїх корисливих потреб.

Корисливі вбивства мають останнім часом вкрай несприятливу динаміку як на державному, так і на регіональному рівні. Аналіз розглянутих кримінальних справ за обвинуваченням у скоєнні вбивства організованими групами та злочинними організаціями, продемонстрував, що за період з 2000 по 2011 р. 86 % складають вбивства, вчинення яких було зумовлено отриманням певних грошових сум. Як показує практика, подібні вбивства не у всіх випадках можуть вчинятися тільки через гроші.

Найбільш характерними мотивами організованого вбивства є й особиста помста, образа тощо. В якості спонукального стимулу виступають й інші мотиви, наприклад, обіцянка «замовника» влаштувати виконавця вбивства на високооплачувану роботу, забезпечити прийняття в навчальний заклад, призначення на вищу посаду.

Висновки. Таким чином, дослідивши кількісні та якісні показники умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, можна зробити такі висновки:

1) статистичні показники щодо розповсюдження цих злочинів хоча й свідчать про тенденцію поступового зниження кількості вчинення цих зло-

чинів, проте їхній рівень залишається високим внаслідок природної латентності. Фактична кількість умисних вбивств, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, значно вища, ніж за даними офіційної статистики;

2) рівень зареєстрованих цих злочинів, в основному, знижується з південного сходу до заходу України. Цей факт зумовлений соціально-демографічними, історичними та економічними особливостями регіонів, концентрацією населення у великих містах та іншими місцевими умовами;

3) умисні вбивства, вчинені організованими групами та злочинними організаціями, здійснюються членами (співучасниками) організованої групи чи злочинної організації, кінцевою метою діяльності яких є позбавлення життя осіб або позбавлення життя осіб є результатом для досягнення інших злочинних намірів організованих спільнот.

Бібліографічні посилання

1. Статистичні показники злочинності за 2005 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
2. Статистичні показники злочинності за 2006 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
3. Статистичні показники злочинності за 2007 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
4. Статистичні показники злочинності за 2008 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
5. Статистичні показники злочинності за 2009 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
6. Статистичні показники злочинності за 2010 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
7. Статистичні показники злочинності за 2011 рік [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
8. Статистичні показники злочинності за 9 місяців 2012 року [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua>.
9. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
10. Криминология : учеб. Пособие / под общ. ред. В. Е. Эминова. – М., 1997.
11. Розкриття та розслідування умисних вбивств, учинених на замовлення : навч. посібник / Василюк В. І., Волобуєв А. Ф., Горбачевський В. Я. та ін.; за заг. ред. Л. М. Зими. – К., 2010.
12. Бородин С. В. Преступления против жизни : практ. пособие / С. В. Бородин. – М., 1999.

Бабенко В.Н., Кириченко О.В. Криминологическая характеристика умышленных убийств, совершенных организованными группами и преступными организациями. Проанализированы количественные и качественные показатели умышленных убийств, совершенных организованными группами и преступными организациями на территории Украины, определены тенденции существования этого явления в государстве.

Ключевые слова: *преступность, умышленное убийство, организованная группа, преступная организация.*

Babenko V.M., Kirichenko O.V. Criminological description of intentional murders committed by organized groups and criminal organization. The authors analyzed quantitative and qualitative characteristics of intentional murders committed by organized groups and criminal organizations on the territory of Ukraine, they defined tendencies of the existence of this phenomenon in the country. Based on this analysis they made following conclusions:

1) the statistical data on the widespread of these crimes even though evidence of a tendency to gradually reduce the number of committing these crimes, but their level remains high because of natural latency. The actual number of murders committed by organized groups and criminal organizations is much higher than official statistics;

2) the level of these registered crimes, mostly falling from the southeast to the west Ukraine. This fact is due to socio-demographic, historical and economic characteristics of the regions, the concentration of population in large cities and other local conditions;

3) intentional murders committed by organized groups and criminal organizations are executed by members (accessories) of organized group or criminal organization, the ultimate goal of which is taking of persons' lives or the taking of individuals' lives is the result to achieve other criminal intentions of organized communities.

The analysis of criminal cases of intentional murders committed by organized groups and criminal organizations indicates that organized groups and criminal organizations that commit murders, are mobile, hierarchical, deeply conspiratorial, headed by leaders or leading core, constantly seeking to expand the scale of its criminal activities both geographically and "occupying" new areas for such activities. They are the only ones with the goals and tactics, as well as significant funds. In these groups there is a complex socio-psychological hierarchy, very clear distribution of roles and responsibilities, strict subordination of lower units to higher ones, the exceptional value of a leader and a leading core.

Organized groups and criminal organizations are in constant motion, having flexible adaptation to new conditions. Their membership is changing, as required significant adjustments are made in these informal rules that regulate the conduct of members of these groups and their relationships with each other and others.

Depending on the degree of organization they indicate isolated poorly organized or highly organized groups that criminal relations based on the division of professional legal work and expressed in detail the distribution of roles and a deep conspiracy. Organized groups can be either specially formed to commit one or more crimes or become organized immediately, but after committing a series of crimes for which their participants were not prosecuted.

Keywords: crime, murder, organized group, a criminal organization.

Надійшла до редакції 25.03.2013

А.М. Багмет

кандидат юридических наук

*(Институт повышения квалификации
Следственного комитета Российской Федерации)*

УДК 343.97

ПРИЧИНЫ И ОБСТОЯТЕЛЬСТВА, СПОСОБСТВУЮЩИЕ СОВЕРШЕНИЮ МАССОВЫХ БЕСПОРЯДКОВ

Багмет А.М. Причины та обставини, що сприяють вчиненню масових заворушень. Проаналізовано проблеми виявлення і усунення причин і умов, які сприяють вчиненню масових заворушень, розкрито перспективи удосконалення законодавчих норм і організаційних заходів у сфері попередження злочинів.

Ключові слова: масові заворушення, причини злочину, умови злочину.

Постановка проблемы. Успешное предупреждение массовых беспорядков возможно только при определении их причин и условий, разработке мер профилактического характера.